

## BOGANMELDELSER

---

F. ZEUTHEN: Den økonomiske Fordeling. XX + 524 S. Nyt Nordisk Forlag, København 1928. Pris 9,50 Kr.

Dr. Zeuthen har stillet sig en Opgave, han ikke magtede, at skrive en Fordelingslære, men det faar være ham en Trøst, at heller ingen anden endnu har givet det rigtige. Man kan for saa vidt beklage, at den Flid og Tænkeevne, hvormed Bogen bærer Vidne, ikke er anvendt paa en mere begrænset Opgave; thi idet Forf. har villet haft alt med, er han kommet til kort med Tiden og har bl. a. ikke kunnet følge Kirkegaards Raad, at lade sit Manuskript ligge nogen Tid i Bordskuffen og saa revidere det.

Han begynder med at beskrive det statiske Samfund, hvori han foreløbig vil operere. Det er ikke blot et Samfund i Bevægelse, hvori alle Bevægelser søger tilbage i deres Udgangspunkt, saaledes at selv om Partiklerne stadig veksler, er Helhedsbilledet stadig det samme; han forudsætter ogsaa fuld Delighed og Rørlighed, saaledes at alle har lige Adgang til at kombinere Produktionssættet paa samme Maade, og at alle har samme Dygtighed dertil; i Virkeligheden forudsætter han ogsaa, at Størrelserne er uendelig smaa og opererer med *ceteris paribus*-Formlen; om den sidste Formel maa jeg paa Apothekerlatin sige, at *ceteris* næsten aldrig er *paribus*. Jeg anerkender, at den abstrakte Metode er nødvendig, og at man med Fordel ved at indskyde flere og flere Forudsætninger kan gaa efter Linjen den aftagende Abstraktion; men jeg har undertiden Angst for de Arkitekter, der, idet de bygger et Hus, abstraherer fra Skorsten og Ydervægge; Resultatet kan være rigtigt nok, men om der bliver et Hus deraf, er jeg ikke sikker paa.

Forf. sonderer meget godt mellem 3 Grupper af Relationer, som man kan kalde Efterspørgsel, Teknik og Knaphed og har her nogle gode Diagrammer, hvor Udgangspunktet er enkel

## BOGANMELDELSER

---

F. ZEUTHEN: Den økonomiske Fordeling. XX + 524 S. Nyt Nordisk Forlag, København 1928. Pris 9,50 Kr.

Dr. Zeuthen har stillet sig en Opgave, han ikke magtede, at skrive en Fordelingslære, men det faar være ham en Trøst, at heller ingen anden endnu har givet det rigtige. Man kan for saa vidt beklage, at den Flid og Tænkeevne, hvormed Bogen bærer Vidne, ikke er anvendt paa en mere begrænset Opgave; thi idet Forf. har villet haft alt med, er han kommet til kort med Tiden og har bl. a. ikke kunnet følge Kirkegaards Raad, at lade sit Manuskript ligge nogen Tid i Bordskuffen og saa revidere det.

Han begynder med at beskrive det statiske Samfund, hvori han foreløbig vil operere. Det er ikke blot et Samfund i Bevægelse, hvori alle Bevægelser søger tilbage i deres Udgangspunkt, saaledes at selv om Partiklerne stadig veksler, er Helhedsbilledet stadig det samme; han forudsætter ogsaa fuld Delelighed og Rørlighed, saaledes at alle har lige Adgang til at kombinere Produktionssættet paa samme Maade, og at alle har samme Dygtighed dertil; i Virkeligheden forudsætter han ogsaa, at Størrelserne er uendelig smaa og opererer med *ceteris paribus*-Formlen; om den sidste Formel maa jeg paa Apothekerlatin sige, at *ceteris* næsten aldrig er *paribus*. Jeg anerkender, at den abstrakte Metode er nødvendig, og at man med Fordel ved at indskyde flere og flere Forudsætninger kan gaa efter Linjen den aftagende Abstraktion; men jeg har undertiden Angst for de Arkitekter, der, idet de bygger et Hus, abstraherer fra Skorsten og Ydervægge; Resultatet kan være rigtigt nok, men om der bliver et Hus deraf, er jeg ikke sikker paa.

Forf. sonderer meget godt mellem 3 Grupper af Relationer, som man kan kalde Efterspørgsel, Teknik og Knaphed og har her nogle gode Diagrammer, hvor Udgangspunktet er enkel

eller konkurrerende Efterspørgsel, der gennem den ud af flere Muligheder valgte Teknik efterspørger Produktionsydelser under disses Knapheds Modstand.

Forf. opstiller nu et System af simultane Ligninger, der ligner Cassels og i hvert Fald ikke er vanskeligere at forstaa, men som lider af samme Fejl, at de ikke angiver, hvorledes Variationer i en Størrelse paavirker de andre, og om hvilke der ikke siges, at de kun kan opstilles paa Produktionsmarginalen.

Efter en Række Betragtninger om Tilregningen og det aftagende Udbyttes Lov, der fylder op uden at sige noget, gaar Forf. over til Grænseproduktivitetsteorien, hvor han følger Clark, ogsaa i at gaa ud fra den fysiske Produktivitet. Her er hans Bevisførelse utilstrækkelig, idet den ene Præmis er postuleret: han tilføjer et Regneeksempel, hvor han først opstiller en Serie af Marginaludbytter, hvor 100 ha er Konstanten og en Arbejder Variablen; derefter opstiller han en tilsvarende Serie, hvor 10 Mand er Fixen og 10 ha Variablen. Man kan opstille den ene af disse Serier og der ud af aflede en anden, saadan som Aftalion har gjort det, men man kan ikke vilkaarlig opstille begge Serier og bruge de sidste som Slutning. Forf. synder mod den logiske Regel, at man ikke paa samme Tid kan postulere baade Præmis og Konklusion. 2 Sider længere fremme (Side 56) siger han noget, han ikke kan mene, nemlig at Grænseproduktiviteten ikke er andet end den for alle Enheder gældende Produktivitet ved den givne Kombination; hvad han mener, er, at faktisk vil, hvis vi tager 7 Arbejdere istedetfor 6, det oftest være umuligt at sige, at den syvende Mand producerer mindre end de andre; Loven om Grænseproduktiviteten er, at denne er en Differens mellem in casu 6 og 7 Arbejders Produkt, og under Forudsætning af aftagende Udbytte er denne Differens mindre end Gennemsnittet af 7 Arbejders Produkt, selv om in casu alle 7 Mand producerer ligemeget.

Nu viser Zeuthen, at Monopol og Magt griber forstyrrende ind; jeg er ham taknemmelig for at være opmærksom paa Magtfaktorens Eksistens, men han har jo for lidt sociologisk Uddannelse og filosofisk Anlæg til ret at magte Emnet. Derimod er hans Undersøgelse af Prisdannelsen ved delvis og konkurrerende Monopol dadelløs, han opstiller følgende Sætning: „En vertikal Sammensætning af flere tidligere selvstændige Monopolister vil altsaa sætte Prisen ned, samtidig med at Omsætningen og den totale Gevinst stiger, medens en horizontal Sammenslutning ligeledes hæver den samlede Monopol-

gevinst, men tillige hæver Prisen og indskrænker Omsætningen“.

Derefter gaar han over til at skyde nye Præmisser ind, og hvad han siger her om Udvikling og Omskiftelser, og om Produktionsmidlernes kvantitative og kvalitative Ændringer har jeg ingen Indvendinger imod; det samme kan siges om Afnittene „Manglende Tilpasning“, „Driftsherregvinst“ og „Risiko“; der er mange fornuftige Bemærkninger, men baade for meget og for lidt. Her skulde han maaske have fulgt G. Åkermans Metode og i sine Formler indskudt Udtryk for de nye (mere virkelighedstro) Forudsætninger.

Nu undersøger Forf. de enkelte Faktorer Aflønning og begynder med Arbejdets; som saa ofte maa jeg her protestere imod den Anvendelse, han giver Begrebet Arbejdsløn, ikke blot Direktørlønninger og monopoliserede Erhvervs Fortjeneste (Sagførere) regnes som Løn, men han paastaar, at Aktionæren faar Løn for det Arbejde at vælge Formen for Kapitalanbringelse; det er paa den Maade, at man kan komme til, at Arbejdslønnen er over 80 pCt. af Samfundets Indtægt og til de fantastiske Virkninger paa Varepriserne af Arbejdslønnens Nedsættelse med 10 pCt. Jeg hører til dem, der er bange for den praktiske Anvendelse af Læren om, at Arbejdet lønnes efter sin Grænseproduktivitet, og jeg kan ikke frikende Zeuthen for at begaa den Tvetydighed at sige Produktivitet, noget teknisk, hvor han maaske mener Rentabilitet, noget økonomisk. Forf. skulde have undersøgt Grænseproduktivitetslæren nøje og kvalificeret den, i Stedet for 9 Sider burde han have ofret 100 Sider paa den og ladet mange andre Emner ligge. Forf. vover sig samtidig ind paa at udtale sig om, hvorledes Udbuddets og Efterspørgslens Kurve er formet for Arbejdet i al Almindelighed (ligesom senere for Kapitalen); for det enkelte Erhverv kan man rimeligvis finde Kurven, men ikke den i al Almindelighed; de, der har prøvet derpaa, kommer ogsaa til hver sit Resultat.

Jeg kunde have ønsket, at Forf. havde uddybet Emnet Lønstigning og Arbejdernes Forbrug; hvad han skriver giver Lyst til mere; han vender sig imod den amerikanske Teori om, at høj Arbejdsløn gør udvidet Produktion mulig. Hvad han indvender herimod vilde være rigtigt, hvis det ikke var saaledes, at der, hvor Tekniken sætter ind, er paa Masseproduktionens Omraade, og denne forudsætter Masseafsætning; de rige vil have individuelle Varer. Forf. anvender undertiden Ordet Knaphed, som var det noget absolut. Cassel fortjener

Tak for Ordet, men til syvende og sidst siger Ordet ikke andet end „Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel“. Om Arbejdet siges iøvrigt en Masse rigtige Ting, der ikke behøvede at staa i Bogen, naar denne blot skal være en Fordelingslære; dog undtager jeg Afsnittet om Arbejdskonflikter; thi her har Forf. en hel Masse paa Hjertet, som baade er værdifuldt og originalt; særlig gælder dette den grafiske Fremstilling af, hvor Forligspunktet kommer til at ligge. Afsnittet Arbejdslønnens Indvirkning paa Arbejdsløsheden burde være uddybet, og ligeledes vækker Undersøgelsen af, hvorledes Arbejdslønnens Stigning i et Fag paavirker Løn og Levefod i andre Fag, Appetit efter mere. Den grafiske Fremstilling Side 256 er værd at huske.

Naar Forf. kommer til Udbyttet af de materielle Produktionsmidler, slutter han sig til de Teoretikere, der, efter min Mening med Urette, behandler Kapital og Jord ensartet; ja, Dr. Zeuthen gaar saa vidt, at han medtager goodwill, Forretningsorganisation, Forretningshemmelighed som Produktionsmidler. Dette kommer af, at han, efter min Mening alt for hastigt, kaster Begrebet Realkapital bort, og, medens han i sin Grænseproduktivitetslære bygger paa den tekniske Produktivitet, saa forlader han nu helt det tekniske og kalder alt det Produktionsmiddel, der skaber Profit; naar Forretningshemmelighed og goodwill skal være et Produktionsmiddel, fordi der betales for det, og det giver Adgang til forøget Udbytte, saa løsrives vi helt fra den tekniske Realbasis og kommer til at paastaa, at Produktionsmiddel og Middel til at tjene Penge er det samme.

En Teori bør sondre mellem Landbrugskapital og den kapitalistiske Jordrente og bør ikke som Driftsbureauerne slutte noget som helst af Undersøgelser om Landbrugskapitalens Rentabilitet, naar denne omfatter den kapitaliserede Jordrente.

Hvor jeg er mest uenig med Forf. er, hvor han taler om Jordrenten og akcepterer Begrebet „Bodenleistung“, hvis Af-lønning er Jordrenten. Jeg mener i 10. Hefte af min Økonomske Virksomhed at have ført Beviset for Umuligheden af at anvende dette af Clark opstillede og af Schumpeter, Davenport og Cassel akcepterede Begreb, bl. a. fordi man ikke kan anvende en Maalingsenhed, hvis Størrelse stadig skifter. Begrebet er behageligt, fordi vi saa i de simultane Ligninger kan indsætte en Addend, en Størrelse, der er Produktet af saa og mange Jordydelser og dennes Pris; jeg mener, at en Doktorafhandling burde have indeholdt en Analyse af Begrebet og opdaget dets Futilitet. Denne Undladelse er en Følge af, at

Zeuthen har villet undersøge for meget; han har kritikløst fra anerkendte Forfattere taget deres Begreber og Sætninger, i Stedet for at underkaste dem en Analyse; der er saa meget nyt, der er stormet ind paa Forf., og som har imponeret ham, at han har glemt at anvende sin udmærkede, lidt maliciøse kritiske Sans; han har ikke haft Tid; men min Beklagelse er derfor ikke mindre. I Afsnittet om Jordrenten synes jeg, at Zeuthen forlader Grænselæren, og at han ligner mange af Nutidens Teoretikere deri, at de egentlig ikke forstaar Jordrentelæren, noget jeg bebrejder en Skandinav, der kender Keilhaus udmærkede Bog om dette Emne. Jeg forstaar Oppositionen mod Ricardo, jeg har selv opregnet 30 Punkter, hvor den klassiske Lære skal kvalificeres og uddybes, og jeg mener, at vi fra Nutidens og altsaa ogsaa Zeuthens Kritik af Ricardos Lære bør uddrage den Sandhed, at de i Forhold til Jorden bevægelige Faktorer selv har en Substitutionsværdi, i Kraft af hvilken de kan reagere og tvinge til Flytning af Dyrkningsgrænsen; dette bevirker igen at Begreberne prisbestemt og prisbestemmende maa omdefineres, men ikke at Begrebet prisbestemt udgaar af vor Terminologi. Cassel og med ham Zeuthen har Ret i, at Substitutionsloven ogsaa gælder Jorden, men dette gælder kun for den enkelte Besidder, for hvem Spørgsmaalet rejser sig, „skal jeg bruge min Formue til Køb af mere Jord eller af mere teknisk Kapital“; men for Samfundet som Helhed foreligger der ingen Substitution, det anvender den Jord, det har, og de enkelte Besidderes Substitution fører til, at Jorden under de givne Magtforhold fordeles rigtigt over Anvendelserne og Personerne, og at Jorden faar den Kapital, som Kapitalknapheden tillader. Hvad Forf. siger om den indre Bys Huslejes Indflydelse paa Varepriserne er ganske forkert.

Vender vi os til Kapitalrenten, lider Forf. under, at han ikke har gjort sig klart, hvad Kapital egentlig er; han forkaster Begrebet Realkapital, uden dog helt at akceptere Begrebet Privatkapital, som karakteriseret af at være udbyttegivende og vurderet efter Udbyttets Størrelse. Thi der er Steder, hvor han med Kapital synes at mene Summen af Kapitalgodernes Priser. Følgen er, at der i hans Rentelære bliver noget i høj Grad vaklende; hans Hovedhjørnesten er et mærkeligt Begreb, som hedder Kapitalsynspunktet, som jeg ikke ved, hvad er; jeg tror, der er en Tanke bag ved, som bare det valgte Udtryk har forkludret.

Tvetydigheden i Opfattelsen gør, at han kan skrive en Sætning som denne: „Den ved Værdistigning skabte Kapitalværdi muliggør det for Ejeren at frigøre denne Værdi som disponibel Kapital til andre Formaal“. Nej ikke mere end almindelig Kreditgivning; fordi mit Hus stiger paa Grund af øget Husleje, bliver der ikke 1 Kr. mere disponibel Kapital i Verden, jeg kan laane mere, mod at en anden undlader at laane.

Et Afsnit som „Rentens Indvirkning paa Sparelysten“ er oplysende, men alt for bredt og fuld af Gentagelser.

Under Afsnittet „Kapitalmarkedet“ er der mange gode iagttagelser, men man beklager, at Forf. ikke ret har Forstaaelse af den fundamentale Forskel mellem Penge- og Kapitalmarkedet. Heller ikke gør han Forsøg paa at analysere Forbindelsen mellem det, man kalder Kapitalens Produktivitet, og Renten; jeg mener, denne rent tekniske Forbindelse ikke er til Stede; men Forf. burde her have kritiseret Wicksells betydningsfulde Indlæg. Ligeledes savner jeg en Forstaaelse af, at Kapitalrenten dannes over Profitten, der er det primære.

Rundt om i Bogen er der spredt smaa ganske fikse statistiske Undersøgelser, som ikke var nødvendige i en Doktor-disputats, men som gør Bogen meget læselig. Bogens sidste Afsnit er rent statistisk; heri viser han den personelle Fordeling af den nationale Dividende. Teoretisk viser den ikke Forbindelsen mellem funktionel og personel Indtægt; men Afsnittet er morsomt og nok saa godt som Daltons tilsvarende „The inequality of incomes“.

Ved Disputatsen kritiserede jeg Forf.s Sprog og nævnede en 30 Eksempler, heraf skal jeg udplukke saadanne Uklarheder som: „Andele i Produktionens Resultat bestemmes af en Kreds af rent økonomiske Størrelser; naar Organisation og Prisforandringer griber ind, bliver den rent økonomiske Bestemmelse sat til Side“. „Produktionsomkostningerne bestemmer Prisen, men Prisen er samtidig med at bestemme sine Produktionsomkostninger“. „Monopolet er ikke noget Fremmedelement, men den naturlige Prispolitik“. „Der er Tilfælde, hvor Folketallet ikke konkurrerer med Lønnen“. „Priserne for Produktionsmidler og deres Ydelser omfatter ikke altid den fulde Ret til Udbyttet“. „I jo højere Grad Produktionsmidler er af blivende Karakter, des oftere forekommer Afvigelser fra den individuelle Ejendomsret“. „Den mobile Kapital repræsenterer ikke blot Værdi, men en Kapitalmagt“, o. s. v.



Jeg nævner disse Eksempler blandt mange, ikke saa meget fordi det er Sjuskeri, som fordi det er Forsyndelser mod Sprogets Logik. Det danske Sprog er tilstrækkelig logisk opbygget til, at en Kirkegaard kunde bruge det; fagligt set kan vi være tvunget til at bruge Udtryk fra andre Sprog, men vort Modersmaal er bøjeligt og klart nok til at være vor Tankes Bærer. Thi det nytter ikke, at en Forfatter tænker rigtigt, naar han udtrykker det galt, thi med en Parafrase maa jeg sige: „Et cogitatum verbum factum est, et habitavit in nobis“; Forf.s Tanke skal blive til Ord og af mig annammes som Ord og derfra igen transformeres til Tanke hos mig. Her skal Forf. disciplinere sig selv; han følger i meget Cassel, selv hvor denne har Uret, han bør ogsaa følge ham i Udtrykkets Klarhed. Denne Sprogets Uklarhed skaber ogsaa nogen Vidtløftighed, der forøges, fordi Forf. vilde et Systemværk, der skulde have alt med, ogsaa der, hvor Forf. ikke har noget paa Hjærtet, til Krænkelse af Budet: „if you have nothing to say, then don't say it“.

Den, der har læst Zeuthens tidligere Afhandlinger, f. Eks. om vort Forsikringsvæsen eller hans Udflugter i Valgmetoder, eller, som jeg, har haft Fordelen af hans Samarbejde, har beundret hans Evne til at foretage en Analyse paa et enkelt Felt; denne Evne fornægter sig heller ikke i denne Bog, hvor der er mange smukke Specialanalyser; men Forf. har ikke givet sig Tid eller ikke kunnet faa Tid til at anvende denne sin Evne paa de utrolig mange Problemer, en Bog berører, som har Stof til mindst 6 Doktordisputater; der er for mange Punkter, hvor han udefra akcepterer Begreber og Læresætninger uden rigtig at trænge ind i dem og uden at prøve dem, selv om han som ved Grænseproduktivtetsloven, de simultane Ligninger o. s. v. tager Forbehold overfor deres absolutte Gyldighed; paa mange Punkter svigter Syntesen, saaledes at Bogen ikke en afrundet linieren Fremstilling. Nu er det saa heldigt, at hvad Økonomien har Brug for er Specialanalyser; vor Viden-skab er saa langt fra at være færdig, at den kun er ved Begyndelsen; og i dette analytiske Arbejde af enkelte — store som smaa — Spørgsmaal tør jeg, gaaende ud fra Doktorafhandlingen, spaa Dr. Zeuthen en smuk Plads i den økonomiske Litteratur.

Dr. L. V. Birck.